

послідовно.

Робота над формуванням сприйняття звуків мовлення будується з урахуванням характеру дефекту. В одних випадках робота спрямовується на формування фонематичного сприйняття і на розвиток слухового контролю. В інших – в її задачу входить розвиток фонематичного сприйняття і операцій звукового аналізу. У третіх – обмежується формуванням слухового контролю як осмисленої дії. Для формування артикуляційної бази використовують спеціально розроблені вправи (наприклад, артикуляційні вправи для губ, язика та інші).

Етап формування первинних умінь і навичок правильної вимови звуків. Мета: сформувати у дитини первинні вміння правильної звуковимови на спеціально підбраному мовленнєвому матеріалі. Завданнями цього етапу є: **постановка** звуків, **автоматизація** звуків (формування навичок правильного їх використання в мовленні), **диференціація** звуків (уміння використовувати звуки, не змішуючи їх між собою).

Етап формування комунікативних умінь і навичок. Мета: сформувати у дитини уміння і навички безпомилкового використання звуків мовлення у всіх ситуаціях спілкування [6].

Висновки. Корекційна робота логопеда при дислалії повинна будуватися з урахуванням форми порушення та визначення структури дефекту, з урахуванням індивідуальних можливостей дитини. Логопедична робота по вихованню правильної звуковимови здійснюється послідовно, поетапно. Кожний з етапів логопедичного впливу при дислалії характеризується своїми цілями, завданнями, методами і прийомами, що формує передумови для переходу від одного етапу до іншого. Так як нова навичка виробляється не одразу і потребує тривалого закріплення, на кожному етапі одночасно з відпрацюванням нового йде повторення матеріалу попереднього етапу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова В. М. Дислалія. Хрестоматія. Частина I / В. М. Андросова. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 264 с.
2. Правдина О. В. Логопедия: учеб пособие для студентов дефектологических факультетов педагогических институтов. Изд-е 2-е, доп. и переработанное / О. В. Правдина. – М. : Просвещение, 1973. – 272 с.
3. Филичева Т. Б. Основы логопедии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)» / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина. – М. : Просвещение, 1989. – 223 с.
4. Фомичева М. Ф. Воспитание у детей правильного произношения: Практикум по логопедии: учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. № 03.08 «Дошкольное воспитание» / М. Ф. Фомичева. – М. : Просвещение, 1989. – 239 с.
5. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 2-ге вид., доп. / М. А. Савченко. – К. : Освіта, 1992. – 176 с.
6. Волкова Л. С. Логопедия: учебник для студ. дефектол.фак. пед.высш. учеб. заведений / Л. С. Волкова, Р. И. Лалаева, Е. М. Мастюкова и др. [Под ред. Л. С. Волковой]. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 703 с.

УДК 81'233-053.4:792.97

К. О. Зелінська-Любченко

викладач

Ю. О. Мальцева

студентка спеціальності

«Корекційна освіта. Логопедія»

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПАЛЬЧИКОВОГО ТЕАТРУ

У статті висвітлені можливості використання пальчикового театру в процесі розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого дошкільного віку.

В статье освещены возможности использования пальчикового театра в процессе развития связной речи детей младшего дошкольного возраста.

In the article highlights the possibility of using the finger theater in the development of coherent speech in children of preschool age.

Ключові слова: зв'язне мовлення, мовленнєвий розвиток, діти молодшого дошкільного віку, дрібна моторика, пальчиковий театр.

Ключевые слова: связная речь, речевое развитие, дети младшего дошкольного возраста, мелкая моторика, пальчиковый театр.

Keywords: connected speech, speech development, children under school age, fine motor skills, finger theater.

Постановка проблеми. Проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку є досить актуальною на сучасному етапі розвитку корекційної педагогіки. Дитина має навчитися володіти як вербальними так і невербальними засобами зв'язного мовлення, що є запорукою подальшого гармонійного особистісного і соціального розвитку.

Логопедами доведено, що розвиток мовленнєвих зон відбувається під впливом кінестетичних імпульсів від рук, а саме від пальців. Це дає можливість констатувати той факт, що рівень розвитку мовлення дитини напряму залежить від рівня розвитку її моторики. Враховуючи це, використання засобів пальчикового театру набуває особливого корекційного спрямування через сприятливу дію на формування мовлення й моторики, а також на розвиток зв'язного мовлення дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку зв'язного мовлення дітей приділено належну увагу в працях науковців (О. Біляєва, Т. Донченка, В. Мельничайка, М. Плюща, М. Стельмаховича, М. Пентилюка, М. Вашуленка, Л. Скуратівського, Г. Шелехової).

На сьогодні у дослідженнях з розвитку зв'язного мовлення науковці все більше орієнтуються на положення М. Кольцової та її послідовників про нерозривність зв'язку мовлення та моторики [2]. За даними досліджень, проведених Л. Антаковою-Фоміною, М. Кольцовою, Б. Пінським був підтверджений зв'язок інтелектуального розвитку та дрібної моторики, що дає змогу прослідкувати безпосередній зв'язок між розвитком дрібної моторики та зв'язним мовленням дитини.

Мета статті. Розкрити можливості використання пальчикового театру, як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна лінгвістика та лінгводидактика розглядають поняття зв'язного мовлення у двох напрямках – як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення [5, с. 145]. Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між

собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту (А. Богуш, Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв).

Завдання розвитку зв'язного мовлення посідає головне місце в загальній системі роботи з розвитку мовлення в дошкільному навчальному закладі. Навчання зв'язного мовлення є водночас і метою, і засобом практичного опанування мовою. Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. За допомогою добре розвинутого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах дитячої творчості.

На сьогодні проблема корекційно-логопедичної роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку є досить актуальною, бо є основою гармонійного розвитку особистості.

На нашу думку, під час занять з розвитку зв'язного мовлення доцільно використовувати засоби пальчикового театру.

Пальчиковий театр – це різновид імаготерапії, театральне видовище, в якому застосовують пальчикові ляльки (які варіюватися за розмірами та формами), що рухаються за допомогою акторів [1, с. 132].

Спеціальні дослідження вчених-психологів показали, що обидві ролі – глядача і актора – є для розвитку дитини дуже значущими. Театр є однією з найбільш яскравих барвистих і доступних сприйняттю дошкільника сфер мистецтва. Він розвиває уяву і фантазію, сприяє творчому розвитку дитини. Театральна діяльність допомагає дитині розкритися, формує комунікативні вміння, підвищує самооцінку, розвиває мовлення, емоційну сферу і просто вносить яскраве незабутнє різноманіття у повсякденне життя, збагачує внутрішній світ [3, с. 107].

Мета і завдання пальчикового театру:

1) розвиток мовлення дітей, координованих рухів дрібних м'язів пальців і кистей рук; 2) розвиток пам'яті, уваги, поповнення словникового запасу;

3) формування та вдосконалення почуття ритму (слова відповідають рухам казковому персонажу); 4) навчання усного мовлення, шляхом рухів пальців рук; 5) розвиток окоміру, так як очі дитини рухаються з тією ж швидкістю, що й рука; 6) знайомство з казками дитячих письменників; 7) обігрування казки, обраної ролі; 8) розвиток фантазії, логічного мислення шляхом вигадування власних казок, створення власного сюжету, самостійний вибір казкових персонажів; 9) отримання радості від обігрування казок [3, с.109].

Завдання пальчикового театру в корекційно-логопедичній роботі – не лише вдосконалення дрібної моторики рук та рухових навичок дитини, а й вирішення корекційних завдань й розвитку зв'язного мовлення у дітей. Пальчиковий театр допомагає взаємопов'язати завдання логопеда та інтереси дитини. З його допомогою дитина не так швидко стомлюється, у неї підвищується увага та концентрація, дитина краще засвоює матеріал, краще пізнає різні емоції, вираження почуттів засобами рухів.

Корекційна робота передбачає вплив на дитину засобами пальчикового театру. Під час розвитку зв'язного мовлення у дітей використовуються ляльки-напальники, виготовленні з різних матеріалів: шерсті, тканини, шкіри, паперу, воску, пластиліну, глини, пластмасових кришечок, гумових рукавичок тощо; предмети для оформлення ігрового місця: різні споруди з конструктора, пластиліну, тіста, глини, машини різних видів, іграшкові рослини (дерева, квіти, кущі), тварини (свійські та дикі), предмети, що імітують спортивні снаряди (м'ячі, колоди, стійки для стрибків і так далі). Вони зроблені з тканини, приємною на дотик, щоб малюк із задоволенням приймав участь у казці. Для виготовлення таких ляльок краще всього підходить різнокольоровий фетр, але можна взяти і будь-яку іншу, але міцну тканину [4, с. 25].

Дитина може познайомитися з лялькою, подивитися, у що вона одягнена та описати її одяг, скласти невелику розповідь про ляльку. Після перегляду вистави пальчикового театру діти обговорюють побачене, що сприяє формуванню вольових якостей та умінню аналізувати вчинки оточуючих та власні.

Завданнями логопедичної роботи з дітьми молодшого дошкільного віку є:

1) збільшення мовленнєвої активності та паралельне здійснення психофізичного розвитку дитини;

2) розвиток сенсорних і моторних функцій;

3) формування навички звуко-складового аналізу;

4) розвиток мелодико-інтонаційних та просодичних компонентів мовлення;

5) розвиток фонематичних процесів: фонематичного сприймання, простих форм фонематичного аналізу, фонематичних уявлень;

6) автоматизація правильної звуковимови та диференціації звуків, які дитина змішує;

7) розвиток лексико-граматичної будови мовлення: встановлення граматичних відношень між членами речення; актуалізація накопиченого словника; розвиток словотворення;

8) розвиток діалогічного та монологічного мовлення: драматизація діалог, бесіда, опис, складання невеликих казок і оповідань, слухання та переказ коротких прозових творів [4, с. 186].

За допомогою пальчикової ляльки можна активізувати уяву та захопити дитину. Лялька допомагає дитині порівняти себе з персонажем гри, а це дозволить розкритися дитині та показати свої мовленнєві здібності. З допомогою пальчикового театру дитина може виразити свій душевний стан, показати свої емоції, переживання.

Велику роль пальчикова лялька відіграє у корекційно-логопедичній роботі. Логопед має можливість краще взаємодіяти з дітьми, особливо якщо серед дітей є сором'язливі, замкнуті, з труднощами у спілкуванні. За допомогою ляльки логопед може здійснити корекційну роботу над дитячими страхами, переживаннями, агресивністю, небажання спілкуватися, змінити своє відношення до оточуючих.

Пальчиково театральна терапія має декілька етапів: 1) обрання теми пальчикової вистави; 2) підбір матеріалу для виготовлення пальчикової ляльки; 3) виготовлення пальчикових ляльок; 4) використання ляльок [1, с. 84].

Процес виготовлення пальчикової ляльки також можна вважати

корекційним. Він сприяє розвитку дрібної моторики пальців рук, а також захопившись процесом виготовлення ляльки дитина забуває про свої страхи, переживання, вона стає більш спокійною, відкритою, до неї легше знайти підхід.

Всі ляльки пальчикового театру повинні бути милі «справжніми»: кольори тільки натуральні та природні.

Починаючи гру, необхідно розмовляти з дітьми про отримані відчуття. Наприклад, надягаючи на пальчик ляльку, виконану з тканини, промовляємо: «Я відчуваю шорстку, теплу поверхню. А що відчуваєш ти?»

Подібні вправи слід повторювати постійно, використовуючи ляльки-напальники, виконані з різних матеріалів. Хай дитина постійно описує свої відчуття. Здібність до диференціації тактильних відчуттів – важлива пізнавальна функція. Корисно розрізняти предмети (ігрові пристосування, матеріали) на дотик, порівнювати відчуття від зіткнення. Вправи можна проводити як із закритими, так і з відкритими очима [3, с. 129].

Крім пальчикового театру можна використовувати рукавичковий театр, він також викликає позитивні емоції у дітей, допомагає знайти підхід до дитини. Водночас не слід забувати продовжувати працювати над виразним промовлянням текстів різних творів.

Такі ігри та вправи є чи не найкориснішими. За їх допомогою можна розв'язувати майже всі проблеми педагогічного процесу. Для вихователів – це засоби, і методи, і прийоми, і посібники, і помічники. Для дітей – це розвиток дрібної моторики рук, мовленнєвого та інтелектуального розвитку.

Висновки. Використання пальчикового театру як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого дошкільного віку сприяє: розвитку зв'язного мовлення та дрібної моторики, розширенню меж спілкування, активізації уваги та уваги, моделюванню позитивного психо-емоційного стану та впевненості у власних силах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учеб. для студ. сред. и высш. Пед. Учеб. заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская – М. : «Академия», 2001. – 248 с.
2. Кольцова М. М. Рухова активність та розвитку функцій мозку дитини / М. М. Кольцова. – М. – 1973. – С. 132–134.
3. Кравченко А. І. Застосування засобів арттерапії у роботі з дітьми молодшого шкільного віку, що мають відхилення інтелектуального розвитку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. І. Кравченко, К. О. Зелінська – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – 178 с.
4. Караманенко Т. Н. Кукольный театр – дошкольникам: пособие для воспитателей и муз. руководителей дет. садов / Т. Н. Караманенко, Ю. Г. Караманенко. – 3-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1982. – 191 с.
5. Цапкова Ю. А. Развитие речи детей младшего дошкольного возраста в процессе театрализованной деятельности / Ю. А. Цапкова // Педагогическое мастерство: материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, апрель 2012 г.). – М. : Буки-Веди. – 2012. – С. 145–147.

УДК 376.1-056.264-053.4:371.382

М. В. Зубач

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

І. В. Кравченко

викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано загальні відомості щодо використання ігор у логопедичній роботі, наведено основні різновиди ігор, що застосовуються у корекційній роботі з дітьми, які мають мовленнєві вади.

В статье излагаются общие сведения относительно использования игр в логопедической работе, приводятся основные разновидности игр, применяемых в коррекционной работе с детьми имеющими нарушения речи.

In this discusses general information use games in speech therapy work presents the main types of games that used in the correctional process with children who have disabilities speech defects.

Ключові слова: гра, мовлення, корекційний процес, функції гри.

Ключевые слова: игра, речь, коррекционный процесс, функции игры.

Key words: game, speech, correctional process, options of the game.